

Quaderns de
la Selva, 13
2001

CENTRE D'ESTUDIS
SELVATANS

El viatge d'estudis de Francesc Eiximenis a París

PEP VILA

JOSEP Maria Pons Guri, reconegut historiador del dret català i destacat jurista, ha dedicat, al llarg de tota una vida, molts dels seus treballs a diversos aspectes de la història de Girona, entre els quals destaco les *Consuetudines Dioecesis Gerundensis*, les *Constitucions Sinodals de Girona*, *El testamento parroquial gerundense en el siglo XIV*, etc. Espero que aquest breu nota documental sobre un altre gironí il·lustre, una petita baula d'una llarga cadena d'aportacions sobre la vida i l'obra de Francesc Eiximenis, pugui ésser del seu interès.

Quan llegeixes la dilatada enciclopèdia medieval del prosista gironí Francesc Eiximenis (Girona 1330/35 - Perpinyà, 1409), que posseeix tanta empena i profunditat, penses que qualsevol contribució a la coneixença de la seva vida i obra¹ és com portar

1. Vegeu l'exposició de la seva vida i obra a DDAA, *Studia Bibliographica*, CUG/Diputació de Girona, 1991. La bibliografia més completa i actualitzada sobre F. Eiximenis es pot llegir en la introducció a «Lo Crestià» dins el llibre d'A. Hauf *D'Eiximenis a sor Isabel de Villena. Aportació a l'estudi de la nostra cultura medieval*, Biblioteca Sanchis Guamer, Institut de Filologia Valenciana - Publicacions del'Abadia de Montserrat, 1990, p. 59 i s. Dono com a curiositat, per a tots els eiximenians insignes, una nota de lectura apareguda en un butlletí de Pollestres (Rosselló, núm. 5, desembre de 1987, pàg. 20). Un erudit local extracta una notícia sobre un manuscrit desaparegut d'Eiximenis, una altra prova fefaent de com s'ha malmès el nostre patrimoni: «Fa unes poques setmanes, llegint unes pàgines de la «Revue Catalane» vaig caure sobre un article de «Lo Pastorellet de la Vall d'Arles», és a dir del Rector Josep Bonafont. Escolteu el que diu: «... Il n'y a pas si longtemps, je trouvai dans un grenier qui referme les épaves de la Bibliothèque d'un ancien couvent de religieux agustins, un vieux manuscrit du XVIe siècle, le LLIBRE DELS SANTIS ANGELS du Cardinal Ximenez (sic), évêque d'Elne, avec bien des pages déchirées et quelques estampes en moins».

aigua a un immens oceà. En aquesta ocasió donem a conèixer un petit document de l'Arxiu Diocesà de Girona² que prova com aquest escriptor religiós de l'ordre dels frares menors va obtenir el 26 d'agost de 1364 un ajut monetari de cinc florins de mans d'A. Francesc de Camps, col·lector de causes pies, concedits en època de Berenguer de Cruïlles, bisbe de Girona (1348-1362), pels vicaris Galceran de Montarb i Arnau de la Bisbal, per traslladar-se a estudiar a París, 12 anys després que en 1352 fos ordenat a Barcelona.

Coneixem també que l'any 1365 es trobava a Avinyó on es relacionava amb el Papa Urbà V. En definitiva, entre 1365 i 1370, Eiximenis va realitzar diversos viatges arreu d'Europa per formar-se en els estudis teològics i filosòfics. Tal com explica Martí de Riquer en la biografia que va dedicar a Eiximenis en la seva *Història de la Literatura Catalana*³ la seva estada a París surt recollida diverses vegades en la seva obra en forma de narració. En aquesta ciutat hi va observar com «lo joglarejar foll de paraules és en França vui, e majorment en París...». Ara, doncs, mercès a un document del bisbat, podem provar l'estada parisenc en viatge de formació d'aquest autor preeminentíssim de la nostra cultura.

Francesc Eiximenis va gaudir en vida d'un gran prestigi personal, motiu pel qual fou home reconegut pels reis i les institucions de l'època que l'ajudaven en tot el que podien o l'atreien fins a les seves corts. Així per exemple sabem que en 1384 l'Infant Joan va nomenar-lo com a persona de confiança confessor seu. Tal com recullen totes les biografies d'aquest menoret, Eiximenis va visitar durant la seva etapa de formació diverses universitats i convents de París, d'Anglaterra (anà fins a Oxford), de Colònia (Alemanya), d'Itàlia, d'Avinyó, de Tolosa (on el 1374 va aconseguir la *licentia docendi*), etc. Algunes atestacions d'aquests desplaçaments ens són coneguts des que Antoni Rubió i Lluch va publicar els papers pertinents, extrets de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, a les pàgines dels *Documents per l'Història de la Cultura Catalana Mig-aval*.⁴ El 5 d'agost de 1373 la reina Leonor li va concedir 25 florins d'or perquè pogués anar a Tolosa a obtenir el mestratge en teologia.⁵ Pere III escriu l'1 de setembre de 1373 al comte d'Armanaych perquè recomani al Cancellier de l'Universitat de Tolosa Francesc Eiximenis,⁶ etc.

2. Josep M. MARQUÈS, *Lletres I i II*, 1334-1362; 1334-1420. *Repertori selectiu*, Girona 1992, pàg. 40. Lligall U-51, 357, fol. 90v. Agraïxo a aquest infatigable arxiver les facilitats que em va donar per accedir a aquest document.

3. Barcelona, Clàssics Ariel, 1980, vol. II, pàg. 134. F. Martí de Barcelona en el seu estudi sobre fra Francesc Eiximenis recollit a *Studia...*, pàg. 188,

nota núm. 23, dóna una llista de pàgines de diversos manuscrits i obres que donen fe de la coneixença i de l'estada d'Eiximenis a París.

4. Barcelona, IEC., vol. I i II, 1907, docs.: CLXXVI, CCLV, CCLXII, CCLXIII i CCLXX.

5. Doc. CCLXII, pàg. 248-9.

6. Doc. CCLXIII, pàg. 249.

Text

Enecus⁷ Dei gratia episcopus Gerundensis discreto ac nobis in Christo dilecto / Francisco de Campis presbitero beneficiato in nostra ecclesia Gerundensi salutem / in Domino. Decens opinamur ut illis qui pro scientia elaborant acquirenda subveniatur, fraterque Franciscus Eximinis ordinis fratrum minorum, ut asserit, de presenti ad Studium intendat proficisci Parisinum. Ideo ei de quinque florenis aureis amore Dei ducimus subueniendum. Mandantes vobis per presentes quatenus de pecunia per vos nomine nostro recepta seu recipienda dicto fratri Francisco Eximinis dictos Quinque florenos aureos tamen indilate deliberetis [quoniam]⁸ nos eosdem cum sibi ipsos tradideritis a vobis pro receptis habebimus et vobis in compotum recipiemus, ipse tamen fratre Francisco vobis faciente apocam seu albaranum de recepto. Datum Gerunde XXVI die mensis augusti anno a nativitate Domini M CCC LX quarto.

Traducció

«Ènnec, per la gràcia de Déu bisbe de Girona, al discret i dilecte nostre en Crist Francesc de Camps, prevere beneficiat en la nostra Església de Girona, salut en el Senyor. Opinem que és convenient que hom ajudi aquells que s'esforcen per adquirir el saber i fra Francesc Eiximenis, de l'ordre dels fra-menors, segons que assegura, de present es proposa d'anar a l'Estudi parisi. Per això, per l'amor de Déu, creiem que l'hem d'ajudar amb cinc florins d'or, i manem a vós, per les presents, que dels diners rebuts o rebedors per vós en nom nostre lliureu sense dilació els dits cinc florins d'or al dit fra Francesc Eiximenis, car, en haver-los-hi lliurats vós, nós els tindrem per rebuts de vós i us els tindrem en compte, sempre que dit fra Francesc us en faci àpoca o albarà de rebuda. Donat a Girona el dia vint-i-sis del mes d'agost de l'any de la nativitat del Senyor de 1364.»

7. Ènnec de Vallterra (1362-1369), bisbe valencià.

8. Lectura dubtosa a causa d'un forat en el document.